

כולם היו בני קרלין

מה משותף לראש לשכת ראש הממשלה, גיל שפר, לראש המוסד לשעבר דני יתום, לאחיו בכיר השב"כ והח"כ לשעבר אהוד יתום, לעיתונאי הוותיק חיים פיקרש,

לעיתונאית רונית סבירסקי, ולאליעזר שפר יו"ר הארגון העולמי של בתי הכנסת? חוט משפחתי אחד מאחד בין כל אלה ורבים אחרים, שמקורו בטבריה ובחסידות קרלין המפוארת. כולם, כולל כותב שורות אלה, הם יוצאי חלציהם הקרלינאים של ר' יוסף מרדכי שפר ושל ר' חיים פרידמן. בעוד מספר חודשים, אם הכל יילך כמתוכנן, יתקיים בטבריה אירוע היסטורי, נדיר ומרגש: צאצאיהם של אותם שני חסידים יגיעו מכל קצוות הארץ והתפוצות לכנס 'בית סבא', יחד עם כל יוצאי חלציהם של משפחות קרלין-סטולין לדורותיהם, שמקורם בטבריה ובצפת. המיפגש המשפחתי הנדיר ישתלב היטב גם עם ההכרזה של ממשלת ישראל על בית הכנסת הראשון של חסידי קרלין בטבריה כ'אתר מורשת של עם ישראל', וכן לכבודם של 200 משפחות צעירות של החסידות, שבימים אלה מחדשים את ההתיישבות החסידית במרומי העיר טבריה. כיאה למפגש טברייני חסידי, ישולבו בו הרבה הומור טברייני, ניגונים מסורתיים וכמובן ריקודי מירון, העלאת זיכרונות של הצאצאים, מצגת היסטורית, הנחיות לאיסוף מסמכים ותמונות, לתיעוד השורשים של המשפחה הענפה ולעיצוב אילן יוחסין, אך בעיקר הרבה נוסטלגיה והתרפקות על סיפורי העבר.

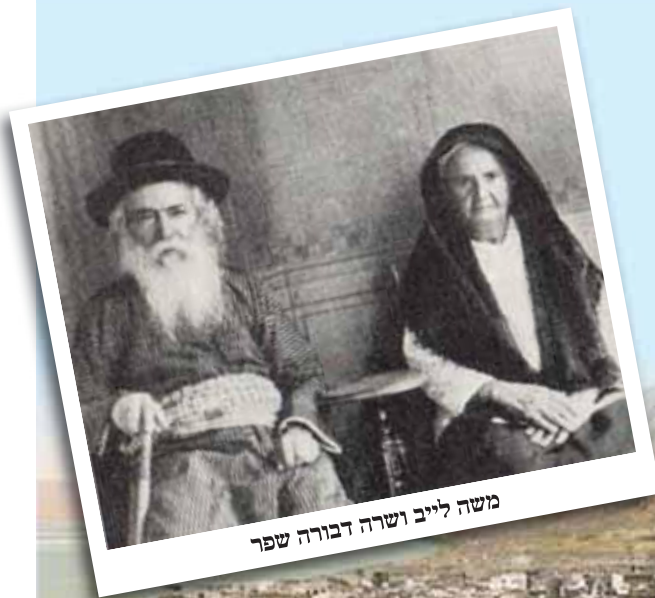
מה משותף לראש לשכת נתניהו גיל שפר, לראש המוסד לשעבר אלוף (מיל') דני יתום, לאחיו בכיר השב"כ והח"כ לשעבר אהוד יתום, לעיתונאי הוותיק חיים פיקרש, לעיתונאית רונית סבירסקי, ולאליעזר שפר יו"ר הארגון העולמי של בתי הכנסת? כולם צאצאי שושלת קרלין-סטולין. בעוד מספר חודשים הם ישתתפו, עם עוד מאות מצאצאי המשפחה, בכנס של כל בני המשפחה בעיר בה התגבש השבט המשפחתי - טבריה. אחד הצאצאים, כתב 'מצב הרוח', מביא את סיפור המשפחה

טולי פיקרש

עלייתם של חסידי קרלין

את הסיפור המשפחתי מביא אליעזר שפר: "הסבא רבה שלי, ר' יוסף מרדכי שפר, שאבות אבותיו עלו לארץ ישראל עם עליית החסידים תלמידי הבעש"ט, נפטר לפי המידע שלנו בשנת 1879. אני נולדתי בשנת 1933, דהיינו אחרי חמישים שנה. תוך כדי המאמצים לאתר קרובי משפחה, בדקנו גם את השמות של יוצאי חלציהם, מתוך הנחה שהשמות חוזרים על עצמם בדור השלישי והרביעי. ואמנם, בקרב בני המשפחה מהיישוב הישן והציבור החרדי ניתן לאתר רבים הנקראים על שמות אדמו"רים (בחסידות קרלין השמות המאפיינים הם: אהרן, אשר, ישראל, אברהם אלימלך ויוחנן). ועל פי שמות הסבים שהלכו לעולמם. ואילו בציבור הדתי נוהגים לתת שני שמות, אחד מודרני בן זמננו, כמו: תהילה, הודיה, מוריה, צביה וכו', ואת השם השני השמרני שומרים לסבתא. לעומת זאת, בציבור החילוני אין זכר לשמות הקלאסיים, ולרוב הבנות שמות מודרניים כמו: איריס, מאיה, דפנה וכו'.

"לפני מספר שנים, כאשר חסידי קרלין החלו בהתארגנות כדי לחזור ולהקים קריה חסידית חדשה בטבריה, התגלה שאת היוזמה הזו מוביל לא אחר מאשר יוסף (יוסי) מרדכי

משה לייב ושרה דבורה שפר

טבריה בראשית המאה הקודמת

על הקשר של ה'יתומים' לשושלת הטבריינית, ומודה שהוא ואחיו חשו, בתפקידים השונים שמילאו, כי אבות אבותיהם הטבריינים מלווים אותם ושומרים עליהם. "הגיה פייקוב, בתו של ר' חיים פרידמן, היתה האמא של סבתא שלי, יהודית סגל לבית פייקוב", מספר אהוד יתום בשיחה עם 'מצב הרוח'. "סבתי יהודית הייתה בתה הבכורה של הננייה".

גדלתם על סיפורי בית סבא וסבתא?
 אהוד יתום: "בוודאי. סבתי יהודית וסבי שמעון סגל הלוי ז"ל, גרו בצעירותם בטבריה ואח"כ עברו לפרדס חנה, כמו סבתך נחמה ז"ל. למעשה, סבתי וסבי שמרו על השושלת בארץ. סבי שמעון סגל הלוי, היה הבן הבכור במשפחת סגל. בשלב מסוים, אביו אפרים סגל ז"ל, שימש רב בשכונה תל אביבית, במקום שנמצאה בו במשך שנים התחנה המרכזית הישנה בעיר. ב-1929 הוא יצא לשליחות רבנית ברומניה, וכיהן כרב קהילה באחת הערים במדינה. סבי וסבתי נשארו בארץ כי היו כבר נשואים עם ילדים, אבל כל יתר הילדים של אפרים סגל ורעייתו עברו אתו לרומניה, ומשם עקרו לארה"ב. כמשפחתנו מתגלגל סיפור, נדמה לי שהוא על בעלה של הננייה פייקוב. באותם שנים היו פרעות באיזור טבריה, ממש מלחמת קיום. באחד הימים סבא פייקוב נעלם. השמועות היו כי נחטף על ידי הערבים הפורעים. בני המשפחה כבר היו בטוחים שהוא מת, אבל כעבור 30 יום הוא חזר בריא ושלם לביתו והמשיך להתפרס למחייתו בחקלאות במשך החלב".

מה אתה יודע על הסבא רבא ר' חיים פרידמן?
 אהוד: "אני לא בטוח אם מדובר בחיים פרידמן או באחד מצאצאיו אבל אחד הפרידמנים נטע את הפרדס האתרוגים הראשון בראש פינה. באותם ימים היה קשר ישיר בין טבריה לצפת. בעודו עושה את דרכו לטבריה, הוא ראה בדרך פרדסי אתרוגים שעובדו על ידי ערבים. פרידמן אמר בלבו שלא יהיה מצב כזה שערבים יטעו את עצי האתרוגים בארץ היהודים, ונטע, כאמור, את הפרדס האתרוגים הראשון בראש פינה".
 על ר' חיים פרידמן ידוע שמקורו בפנינסק-

של הרשב"י בל"ג בעומר במירון, כפי שנהגו אבות אבותיו מאז עלייתם לארץ ישראל. אמר לו רבי אהרון ביידיש: 'ר' יוסף מרדכי, אני סבור שאתה צריך להישאר בסטולין בל"ג בעומר'. וכאשר ראה בצערו הוסיף ואמר: 'אנו נשהה ונחווה יחדיו את ל"ג בעומר כאן בסטולין'.

"כחסידי נאמן לדברי רבו נשאר ר' יוסף מרדכי בסטולין, אך הדאגה כירסמה את ליבו, על שלא יוכל להיות נוכח בהדלקה של ל"ג בעומר במירון, כמנהג אבות אבותיו. "בליל ל"ג בעומר קרא הבית אהרון לר' יוסף מרדכי ואמר לו: 'שים את ידך הימנית מתחת האכנט שלי ותעצום את עיניך'. העיד לאחר מכן ר' יוסף מרדכי, שהוא ראה באותה עת את ההדלקה במירון, כאילו עמד שם, ושמע באוזניו את השירים והניגונים, וכשראה את הרוקדים החל לשיר: 'בר' יוחאי נמשחת אשריך'. כאשר פקח את עיניו לאחר דקות ארוכות, קרא ר' אהרון לבנו רבי אשר. שניהם נפרדו ממנו ונתנו לו את ברכת הדרך ואת ברכתם לחסידי קרלין בארץ ישראל. לאחר טבילה במקווה ותפילת ותיקין יצא ר' יוסף מרדכי ביום ל"ג בעומר בדרכו חזרה לטבריה כשמחה ובטוב לבב...".

הסבא של האלוף נעלם וחזר

את ה'נגים הביטחוניים' של אותם מחדשי היישוב היהודי בטבריה, קיבלה משפחת יתום. ילדיהם של פנינה ושמחה יתום משכונת 'עין התכלת' בנתניה - דני, אהוד, משה ואתי, כולם השתלבו במערכות הצבאיות והביטחוניות. דני, אלוף (מיל') ולשעבר ראש המוסד, ואהוד, ח"כ מטעם הליכוד בכנסת ה-16 ומבכירי השב"כ בעבר, הם אולי המפורסמים במשפחה, אבל גם האחים משה (אל"מ במיל') ואתי זילברשטיין, השתלבו בצמרת העשייה הביטחונית ותרמו תרומה משמעותית להגנה על ביטחון המדינה ואזרחיה.
 בשיחה עם 'מצב הרוח' מספר אהוד יתום

שפר, הנקרא על שמו של סבו יוסף מרדכי שפר ז"ל (השני), שהסבא רבה שלו היה רבי יוסף מרדכי שפר ז"ל (הראשון), ממנהיגי חידוש הקמת היישוב של חסידי קרלין בטבריה. איפה אתה מוצא דברים כאלה, שבחזר בשם יוסף מרדכי שפר חוזר לעיר בה חי סב סבו, עם אותו שם יוסף מרדכי שפר? אליעזר שפר מביא את סיפור סב סבו ר' יוסף מרדכי שפר, עליו שמע משחר ילדותו מסבו וסבתו, מאביו, מאחיו ובמיוחד מאמו טילה גיטל שפר: "כשעלה רבי מנחם מענדל מוויטבסק לארץ ישראל, ביום ה' לחודש אלול תקל"ז (1777), עם כשלוש מאות חסידים, הוא התיישב תחילה בעיה"ק צפת, ולאחר מכן עבר עם רוב החסידים לגור בעיר טבריה. מבין החסידים העולים עימו, היו גם תלמידיו וחסידיו של רבי אהרון הגדול מקרלין-פנינסק, וביניהם אחד אבות אבותיו של ר' יוסף מרדכי שפר. החבורה הזו הניחה את היסודות של החסידות בארץ ישראל.

"לאחר הסתלקותו של רבי מנחם מענדל, בראש חודש אייר תקמ"ח, 1788, והסתלקות תלמידו יורשו, רבי אברהם מקאליסק, ביום ד' בשבט תק"ע (1810), החלו חסידי קרלין לבנות את הקהילה החסידית שלהם בטבריה. הם ייסדו את בית הכנסת של חסידי קרלין מעל הבית שהקים והתגורר רבי מנחם מענדל מוויטבסק. בקהילת חסידים זו גדל ר' יוסף מרדכי שפר. כדי ללמוד ולהכיר מכלי ראשון את נוסח התפילות, הניגונים ודברי התורה של האדמו"רים, נהגו לשלוח שד"רים מארץ ישראל לקרלין-סטולין, כדי שיביאו משם את דבריהם והנהגותיהם. בקיץ תרכ"ח (1867) עלה בהגרה ר' יוסף מרדכי שפר, שהפליג בספינה מיפו לקונסטנטינופול (אינסטנבול שבתורכיה) ומשם המשיך בדרכו לסטולין. מאחר והכסף שנאסף לא הספיק אלא להפלגה אחת עד אינסטנבול, עשה ר' יוסף מרדכי דרכו לסטולין ברגל, מעל גבי חמורים ובעגלות, ודרכו נמשכה ימים וליילות, שבועות רבים. כאשר הגיע לעיירה שהתגוררו בה יהודים, הוא נכנס לבית הכנסת לתפילות וציפה שיזמינו אותו להתארח אצל אחד מהבעלי הבתים.

"בחודש אלול תרכ"ח (1867) הגיע ר' יוסף מרדכי לסטולין. את ראש השנה, יום כיפור וחג הסוכות, עשה מתוך התרוממות הרוח, במחיצתם של רבי אהרון מקרלין, ה'בית אהרון', ובנו, ורבי אשר מסטולין. כאשר נולד רבי ישראל בחודש כסלו תרכ"ט (1868) קרא לו הבית אהרון, ואמר לו בוז הלשון: 'אין אנו נוהגים להראות את הרך הנוול לפני ברית המילה, אך לכבודה של ארץ ישראל אנו מתירים לך לראות את פניו של הנוול ביום השלישי להיוולדו'. בשובו לטבריה, סיפר ר' יוסף מרדכי בהתרגשות גדולה: 'רבי אהרון ורבי אשר הסירו לרגע את המטפחת מעל פניו של הנוול, שזרחו כמו השמש באור קדוש וטהור'".

שפר מוסיף ומספר, על נקודות בחייו של סב סבו: "במוצאי יום טוב שני של גלויות של חג הפסח, הלך ר' יוסף מרדכי בדחילו ורחימו להיפרד מהאדמו"רים ולבקש את ברכת הדרך, כדי להגיע בעוד מועד להילולה

קרלין, וישנה השערה שעלה בעקבות רדיפת המתנגדים את החסידים הקרלינאים. אז אתה ואחיך קיבלתם את הגנים הביטחוניים במשפחה?

אהוד: "תמיד התגאינו שאנו בני חלציהם של מחדשי היישוב היהודי בטבריה. אמי סיפרה בגאווה על כך שהיא דור שמיני מצד סבי. מצד סבתי הניה אנו דור חמישי שישי. צריך להבין, שכמו היום גם אז, אולי אפילו ביתר שאת, מחדשי היישוב היו צריכים לדאוג לביטחונם האישי, בשל המצב הביטחוני הרעוע, ששרר אז במדינה. גם אם נרשמו יחסי שכנות בין היהודים לערבים, תמיד היו סממנים של איבה מצד הערבים. לכן, ההקשרים הביטחוניים הם גנים שצמחו כתוצאה מהדרך שבה משפחתנו היתה צריכה להגן על עצמה ולשרוד בין כנופיות ושבטים ערבים עוינים."

אני מבין שהקשר שלך לחסידות מגיע עד הבעש"ט ורבי אלימלך מליז'נסק.

אהוד: "נכון. מצד אפרים סגל הלוי אנו צאצאים של הבעש"ט, ובדרך זו קשורים גם לרב נחמן מברסלב, שהיה נשוי לאחת הבנות בשושלת הזו. רעייתי, ליאורה, היא צאצאית ישירה, דור תשיעי, של רבי אלימלך וייסבלום מליז'נסק. הבעש"ט היה מחולל החסידות ורבי אלימלך היה תלמידו."

הענפים הכבדים האלה ליוו אותך בימיך הביטחוניים?

יתום: "עד היום אני חש את הענפים הכבדים הללו. כולנו מלאי תחושה של יראת כבוד ויהדות אמיתית, גם אם אנו לא דתיים ביום יום. הספר 'נעם אלימלך' מלווה אותנו לכל מקום, וההשראה של הבעש"ט מלווה אותנו בכל יום. זכינו גם לבקר בקברו של רבי אלימלך ואנו מקפידים לבקר לפחות פעמיים בשנה בקברים של אבות אבותינו בטבריה."

ה'בקשיש' הציל ממוות

אם את הגנים הביטחוניים לקחה משפחת יתום, הרי שאת הגנים התקשורתיים לקחה משפחת פיקרש, במיוחד אביו של כותב שורות אלה, חיים פיקרש, מבכירי כתיבי ועורכי 'הצופה' לשעבר.

האמת שיבוא יום שהבן שלך יראיך אותך על אבות אבותיך?

חיים: "הודו לה' כי טוב. האמת, תמיד קוננה בליבי המשאלה לכתוב על עברם ופועלם של אבותיי, במיוחד אלה הנמנים עם חסידי קרלין הטברייניים. סיפור חייהם, פועלם ומפעלם עוררו בי תמיד סקרנות. אספר לך מקרה אחד: כולנו נולדנו בבית החולים הסקוטי בטבריה. מיסיונרים שעבדו אז בבית החולים ביקשו לעשות נפשות. אמי נחמה ז"ל, סיפרה בילדותי, שהאחיות המיילדות הביעו צער על ילדי היהודים שנימולו שם. 'ילדים כאלה יפים למה שיהיו יהודים', אמרו אז בלחש."

מגיל ילדות, אני זוכר שדיברת על ההווי הטברייני. מה זה בעצם אומר?

חיים: "הווי טברייני זה אומר אורח חיים

אהוד יתום

אליעזר שפר

חיים פיקרש

ייחודי, שממשיך להשפיע ולהיות חלק מאיתנו גם בימינו אלה, בכל מקום אשר נהיה ובכל דבר אשר נעשה. זה אומר תמיד להיות בשמחה. אם זה בשמחות המצווה, לרבות ההילולה במירון, אותה הובילו חסידי טבריה עם 'תזמורת הפחים' של בני משפחת סגל, בהם בלט ר' אברהם הכליזומר, אם זה בהווי הייחודי של ארגון שאיבת 'המים שלנו' מהכנרת, ערב אפיית מצות הפסח. אגב, מסורת זו חודשה בשנים האחרונות."

פעמים בשנה אתם נוהגים לעלות לקבריהם של אברהם והנייה פייקוב בבית העלמין העתיק בטבריה. מי זו הייתה הנייה פייקוב?

חיים: "הנייה ואברהם ז"ל הם סבי וסבתי. הניה היא אחת מארבע בנותיו של ר' חיים פרידמן זצ"ל, מראשוני וחשובי חסידי קרלין בטבריה. גם להניה ואברהם נולדו 4 בנות, שהסבו שמחה מהולה בצער. שכן כלפיהן תהו: 'מי יאמר על הוריהן קדיש?' עד שנולדו הנכדים, שבחלקם אמרו ואמורים עד היום, כמוני, את הקדיש על קבריהם ביום הזיכרון לפטירתם. האמת, הנסיעות האלה לטבריה מחיות אותנו. ההתכנסויות האלה נמשכות שעות. הן מתחילות בשבילי בית העלמין ונמשכות בדרך כלל עם סיפורים והתרפקות על העבר, במיפגש של שבת אחים סמוך לכנרת. לא אשכח את הנסיעות עם אמי נחמה ז"ל, שהיתה מגיעה לבית העלמין ובמשך שעות פוקדת עשרות קברים של חברותיה ובני משפחתה, מניחה אבן על כל קבר, ומדברת עם הנפטרים בשפת יידיש מתובלת בערבית."

ספר לי סיפור טברייני אופייני.

חיים: "בשביל זה אנחנו צריכים גיליון שלם... אבל סיפור אחד אופייני בקצרה. באותם ימים של נסיגת התורכים מכוחותיו של אלנבי הבריטי, החביא סבא שלושה מכני הקיבוצים דגניה ומסדה. הם הוסתרו במתבן הרפת שהיה לסבי, שכונה ר' אברום דער-מילכיקער. התורכים חיפשו את ה'מרגלים' אבל לא מצאו אותם. לאחר שהשלושה הצליחו לברוח, התגלה דבר המסתור והתורכים העמידו את סבי לדין ופסקו לו גזר דין מוות על בגידה. ממש סמוך לביצוע גזר הדין, הבקשיש נאסף, ולאחר שהועבר ישירות למושל התורכי, סבא שוחרר לביתו... "סבתא הניה הייתה מוכרת כצדקת של טבריה. מפעלי החסד שלה באירוחם של החלכאים והנידכאים היו לשם דבר. היא היתה מקרבת לבבות, תכונה, אגב, שעברה בירושה גם לאמי נחמה ז"ל, שטיפלה בביתה בפרדס חנה במהלך השנים בעשרות נערים ונערות ממשפחות מצוקה."

בית-כנסת בן 226

הכנס המשפחתי ישתלב גם עם ההכרזה של ממשלת ישראל על בית הכנסת הראשון של חסידי קרלין בטבריה כאתר מורשת של עם ישראל. מדובר בבית כנסת שנבנה לפני 226 שנה, בתקמו"ו, 1786. על פי מסמך מיוחד שחיבר חוקר חסידות קרלין הרב

מדור חיפוש קרובים לצורך הכנס

הכוח המניע מאחורי ארגון הכנס הוא אליעזר שפר, יו"ר איחוד בתי הכנסת בישראל, אשר יחד עם עוד כמה אישיים מרכזיים, פועל בימים אלה לאתר את כל יוצאי חלציהם של החסידים שפר ופרידמן. מדובר במשימה מורכבת ולא פשוטה. "לפי הערכתנו, אנו בשלבי איתור של כרבע מבני משפחתנו שמונה כשלושת אלפים אנשים נשים וטף", העריך השבוע אליעזר שפר בשיחה עם 'מצב הרוח'.

איך נולד בכלל הרעיון לקיים כנס כזה?

שפר: "הרעיון של הכנס המשפחתי החל בפגישה מקרית של אחד מבני משפחתנו, יוסי קרוטהמר, עם אדם בשם יצחק שפר. תוך כדי שיחה התברר שבמקור אותו יצחק שפר הוא ממשפחת שפר מטבריה. החלטתי להיפגש איתו. בפגישה אכן התברר לי שאביו הגיע מבית יתומים דיסקין בירושלים לקיבוץ שער הגולן, שזה סיפור מדהים בפני עצמו, וכך בעצם החל הרעיון של הכנס לקרום עור וגידים.

"בשלב ראשון נעזרתי ביצחק שפר, כדי לאתר דרכו את כל בני משפחתנו – השפרים, שרובם ככולם חילוניים כיום, ולא נשמרו קשרים ביניהם לבין השפרים הדתיים. בשלב השני העסקנו חוקר מקצועי בשם אילן שטייר, שהצליח בדרכים שונות להרכיב רשימה שמית של מירב בני משפחת שפר המקורית, שהם יוצאי חלציו של יוסף מרדכי שפר, מראשוני חסידי קרלין בטבריה. בו זמנית התחלנו בריכוז מידע אודות משפחת הסבתא שלנו שרה דבורה שפר (בתו של חיים פרידמן מקרלין) ונעזרנו במיוחד בטבלה שהכינה העיתונאית רונית סבירסקי, נכדתו של חיים שווייצר, שהיה נכד של חיים פרידמן".

במקביל, פנה שפר ליוצאי חלציו של הסבא רבה ר' חיים פרידמן, בבקשה שיחלו לאתר ולרכז את כל שמות הצאצאים. "על פי הרישומים שלנו, היו לחיים פרידמן מקרלין ארבע בנות: רבקה זלץ, הניה פייקוב, סבתי שרה דבורה שפר, לאה שווייצר, ובן אחד אלחנן (או חוניה) פרידמן", הוא מתאר.

במקביל להכנות לכנס המשפחתי הגדול, קיבל שפר פניה מר' אברהם (אביש) שור, גדול החוקרים של חסידות קרלין, עם הצעה להרחיב את המאורע ולקיים כנס עולמי של כל הקרלינאים שמקורם בטבריה. זאת, כאמור, לרגל שובם של חסידי קרלין להתגורר בטבריה.

"איננו יכולים כרגע לנקוב במספר המשתתפים הצפוי להשתתף בכנס הכללי והמשפחתי. אני מאמין שבע"ה נוכל לעשות זאת בעוד כחודשיים. בינתיים ההיענות היא גדולה ונלהבת", מתאר אליעזר שפר,

"כאשר אני נעדר לכנס, בו ישתתפו בחסדי ה' גם הדור הרביעי, הנינים שלנו, דור עשירי בארץ ישראל, אין תחושת סיפוק, גאווה ושמחה מזו. הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו". אליעזר שפר מבקש לנצל את הכתבה לטובת איסוף כל פיסת מידע הקשורה ישירות לצאצאי משפחות שפר ופרידמן. לדבריו, עד כה שמות המשפחה הזכורים להם, הם: שפר, פרידמן, קרוטהמר, פייקוב, אברבוך, ליפשיץ, פרידפרטיג, ברזל, קניג, הלר, זלץ, שיפמן, ברנדווין, שווייצר, ברגמן, קוריץ ולובין.

מי שברשותו עוד פרטים בנדון, מוזמן לפנות אליו ישירות: 050-5536501 או באמצעות המייל: unisyn@actcom.net.il.

אברהם שור, "בתולדות החסידות בארץ ישראל בכלל ובחסידות קרלין-סטולין בפרט, יש מקום נכבד לפרק של בניית בית הכנסת בטבריה מעל ביתו של הצדיק רבי מנחם מנדל מוויטבסק, שעמד בראש עליית החסידים בשנת 1777... רבי מנחם מנדל לא בא על סיפוקו ברישיון שניתן לו מאת ה'פקיד' (כך כונה ראש הקהילה אז - ט.פ.) לתפילת מניין בביתו, אלא היה רצונו לבנות לו בית כנסת לתורה ולתפילה. ואכן בשנת 1786 בנה בניין בן 3 קומות הכולל מרתף, ביתו ומעליו בית כנסת".

על פי המסמך שחיבר שור, נחיצותו של בית הכנסת, היתה הרבה מעבר למקום תפילה ולימוד. "מחודש אדר עד אייר בשנת 1786 השתוללה מגיפה איומה בגליל, ועשתה שמות בתושבים. רבי מנחם מנדל וקבוצה מתלמידיו הסתגרו כל זמן המגיפה בבנינו החדש. רבי מנחם עצמו מספר עליה במכתבו משנת תקמ"ו: 'זהחל הנגף פה עיה"ק טבריה ת", אם אמנם לא נמשך כי אם מעוט ורעים, המה היו בערך שבועיים שבעה, מימי פורים עד כמה ימים בחודש אייר, יקד יקוד כיקוד אש, סגרנו עצמנו בחצר החדשה אשר לנו, יותר מערך מניין, כדי להתפלל בציבור, תמיד תפילתו בפנינו אקצירי ואמריעי כדרכנו מעולם'. רבי מנחם מנדל מציין במכתבו על חלקו הרב של הבניין החדש בהצלתו והצלת החוסים בו מהמגיפה: 'זירונו וישמחו חפצי צדקו על חסדי ה' כי לא תמו ולא כלו רחמיו, והיה לנו מחסה למחסה ולמסתור ביום חרון אפו, ולא יצא אחד ממנו מפתח ביתי החוצה, והיינו סגורים ומסוגרים מפורים עד שבועות, והנה חסדי ה' אזכור אשר בנה לי בית נכון ונשא, אשר נאספו אלי חברים מקשיבים לקולי בחצרי, גם כי קטן הוא מהכיל, המועט החזיק את המרובה, והתפללנו במניין ערב, בוקר וצהריים, וראיתי כי דבר הוא אשר היה סיבת הבית בהיבנתו לסיבת הצלתנו, והיה אי"ה איסוף ידי שנית לבאר פרטי הנס לפרסומי ניסא".

מסמך היסטורי בלשכת ראש הממשלה

גם לאחר פטירת רבי מנחם מנדל, ביום ב' דר"ח אייר 1788 נשאר בית הכנסת מרכז לתורה ולעבודת ה', על פי צוואתו. על פי החוקר שור, בית הכנסת עמד על תלו עד שנת 1837. באותה שנה, בחודש טבת, פקדה את הגליל רעידת אדמה חזקה, שהפכה את ערי טבריה וצפת לעיי חרבות. כתוצאה מהרעידה נהרס כליל בית הכנסת של רבי

לאחרונה התגלה מסמך נדיר שבו יוסף מרדכי שפר (הראשון) מסמיך את גד בכר יוסף, לשמש שד"ר (שלוחא דרבנן) מטבריה, לאיסוף תרומות בחו"ל עבור בנין בית הכנסת של חסידי קרלין.

המסמך הנדיר הזה, אותו גילה חוקר החסידות הרב אברהם (אביש) שור, מעטר כיום את לשכתו של ראש לשכת ראש הממשלה גיל שפר ואת ביתו של דודו, אליעזר שפר.

מנחם מנדל. "מקום מקדש זה עמד בחורבנו כ- 30 שנה, כפי שכותבים אנשי 'כולל רייסיך' למונטיפיורי בשנת תרט"ו: 'בית הכנסת הגדולה היא עתה חריבה מזמן הרעש ר"ל ואין בידינו לבנותה...'. בשנת תרכ"ט- 1869 התעוררו חסידי קרלין שהיו מושרשים בטבריה, וגאלוהו משממנו בעידוד ובעזרתו של רבי אהרון מקרלין". למעלה מ-140 שנה אחרי, נסגר המעגל, עם החלטת ממשלת ישראל להכריז על המקום כאתר מורשת של עם ישראל.